היינו דקאמר להו ועוד. פירוש משמע דמעיקרא ה"א טעמא משום אס למסורת ובתר הכי קאמר ועוד כלומר אע"ג דס"ל שאס למקרא מ"מ הכא איכא למשמע מגזירה שוה ותימה דמעיקרא נמי לא תלי טעמא במסורת אלא משום דלא כתיב מעלו ואמר ה"ר יוסף בכור שור דהיא היא וה"ק וכי נאמר ונשל הברזל מעלו דאי (ד) כתיב כן אז הוי מיושב לומר יש אס למקרא לקרות ונשל כדקרי וכדאמרי רבנן והלא לא נאמר אלא מן העץ וא"כ אין לשון המקרא דקרינן ונשל מיושב על זה אלא ודאי מן העץ מוכיח דיש אס למסורת שהוא ונישל כמו והשיל וזה הלשון מיושב על מן העץ דמן העץ המתבקע (ה) והשתא ניחא הא דקאמר ועוד וכן פירש[ז] בסנהדרין[ח] גבי ירא דהשמע דשמע שפיר מן[ט] המסורת דהיינו ירא משום דפשטיה דקרא משמע דכתיב בתריה את פני האדון וגו' א"כ משמע ירא זכורך פני האדון והיינו לפי המסורת אבל לפי המקרא דקרינן ירא הל"ל לפני האדון:

מהו דתימא כבר כחו דמי. ולא דמי לעץ המתבקע דהתם נגע במה שבידו בשעת התזת העץ אבל הכא שכבר יצא מידו בשעת התזת תמריס דמי שפיר לכם כחו אימא לא ליחייב קמ"ל:

לא צריכא אלא כו'. פירוש דמהשתא לא צריך לאוקומא בסותר דהוא הדין בזורק ממש:

באשפה העשויה וכו'. מיירי ביום ובזורק לאשפה ולא בסותר כותלו וא"ת ולינקוט בהיא עשויה ליפנות כלל (ו) וגם בלילה איכא דמקרי ויתיב וכדקאמר השתא וי"ל דא"כ אנוס הוא דלית ליה לאסוקי אדעתיה הוא[ט] דמקרי ויתיב כיון שאינה עשויה ליפנות כלל אבל השתא (ז) בעשויה ליפנות בלילה אית ליה לאסוקי[ט] גם ביום הוא[ט] דמקרי ויתיב: **אף** ע"ג דגמיר מצוה קא עביד כו'. וא"ת מ"מ קשה משליח ב"ד דכיון דאילו לקה כבר לאו מצוה קא עביד וכו' וי"ל דמ"מ איכא מצוה מתחילה מה שאין כן בחטיבת עצים דסוכה (ח) ואס מצאן חטובות לא היה אס חטיבת מצוה מעולס שהרי לא נחטבו לכך וליכא למימר נמי כיון דאילו לא חטא לאו מצוה היא וכו' דההיא לאו שליח ב"ד מיקרי ולא דמי לרבו ואביו דלעולס שמו (ט) זה על בנו וזה על תלמידו: (לעיל[ט]) **בלא** איבה פרט לשונא. תימה אמאי איצטריך האי קרא תיפוק ליה דכתיב במשנה תורה[י] והוא לא שונא (י) וא"ע ושמא י"ל דבמשנה תורה נחזרת ונשנית בשביל דבר שנתחדש[כ] מיער והרבה פרשיות יש בענין זה במשנה תורה אבל לא קשה מולא אויב לו דבאלה מסעי[כ] דהוא איצטריך למימר אפילו (כ) לא אויב לו [לעדיס ולדייניס[כ]] כדאמרי' בסנהדרין (דף כט.) (במשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו (ג) משום פרשה שנשנית[ג]) כך נראה למשי"ת: טמא

[ד] והאמר רב יצחק בר' יוסף אמר רבי יוחנן רבי ורבי יהודה בן רועץ וב"ש ור"ש ור"ע כולהו סבירי להו יש אם למקרא היינו דקאמר להו ועוד אמר רב פפא מאן דשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול באנו למחלוקת דרבי [א]ורבנן פשיטא מהו דתימא ככח כחו דמי קמ"ל אלא כח כחו לרבי היכי משכחת לה כגון דשדא פיסא ומחיה לגרמא ואזיל גרמא ומחיה לכבאסא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול: **מתני'** [ג] הזורק אבן לרה"ר והרג ה"ז גולה ר"א בן יעקב אומר אם מכשיצאתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה ה"ז פטור זרק את האבן לחצרו והרג [ב]אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה ואם לאו אינו גולה שנאמר [א] ואשר יבא את רעהו ביער [ה]מה היער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם אף כל רשות לניזק ולמזיק להכנס לשם יצא חצר בעל הבית שאין רשות לניזק (ולמזיק[ו]) ליכנס לשם אבא שאול אומר מה חטבת עצים רשות אף כל רשות[ד] יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד: **גמ'** [ג]לרה"ר[ג] מזיד הוא [ד] אמר רב שמואל בר יצחק בסותר את כותלו איבעי ליה לעיוני בסותר את כותלו בלילה [ד]בלילה נמי איבעי ליה לעיוני [ה]בסותר את כותלו לאשפה האי אשפה ה"ד אי שכיחי בה רבים [ו]פושע הוא אי לא שכיחי בה רבים [ז]אנוס הוא א"ר פפא [ח]לא צריכא אלא לאשפה העשויה ליפנות בה בלילה ואין עשויה ליפנות בה ביום ואיכא דמקרי ויתיב פושע לא הוי דהא אינה עשויה ליפנות בה ביום אונס נמי לא הוי דהא איכא דמקרי ויתיב: רבי אליעזר בן יעקב אומר וכו': [ט] ת"ר [א] ומצא פרט לממציא את עצמו [ט]מכאן אמר רבי אליעזר בן יעקב אם משיצתה האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקבלה פטור למימרא דמצא מעיקרא משמע ורמינהי [ב] ומצא [י] פרט למצוי ישלא ימכור ברחוק ויגאול בקרוב ברעה ויגאול ביפה אמר רבא [ח] הכא מענייניה דקרא והתם מענייניה דקרא התם מענייניה דקרא ומצא דומיא [ב] דוהשיגה ידו מה השיגה ידו מהשתא אף מצא נמי מהשתא הכא מענייניה דקרא ומצא דומיא דיער מה יער מידי דאיתיה מעיקרא אף ומצא נמי מידי דאיתיה מעיקרא: הזורק את האבן וכו': א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דמחטבת עצים דרשות דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים דמערכה ואפ"ה אמר רחמנא ליגלי א"ל כיון דאם מצא חטוב (אינו חוטב[ג]) לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה איתיביה רבינא לרבא [ב] יצא האב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח ב"ד לימא כיון דאילו גמיר לאו מצוה השתא נמי לאו מצוה התם אע"ג דגמיר מצוה דכתיב [ג] יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך [ד] הדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי [א] ואשר יבא את רעהו ביער (מה יער[ד]) דאי בעי עייל ואי בעי לא עייל ואי סלקא דעתך מצוה מי סגיא דלא עייל אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא כל היכא דכתיב אשר דאי בעי הוא אלא מעתה [ד] ואיש אשר יטמא ולא יתחטא אי בעי מיטמא אי בעי לא מיטמא מת מצוה דלא סגי דלא מיטמא הכי נמי דפטור שאני התם דאמר קרא טמא

[ד] גמ' הכא מענייניה דקרא. נ"ב עיין בסנהדרין דף פא[ב] בתוס': (ב) רש"י ד"ה הא וכו' לדרך האמת הס"ד: (ג) ד"ה ומצא פרט וכו' פרט למצוי לפדות אס היתה וכו' להחזירה לו הס"ד: (ד) תוס' ד"ה היינו וכו' דאי הוה כתיב אוצר החכמה כן אז: (ה) בא"ד המתבקע קאמר והשתא ניחא וכו' דמשמע שפיר דיש אם למסורת דהיינו יראה משום דפשטיה דקרא משמע הכי דכתיב וכו' משמע יראה זכורך את פני האדון וכו' לפי המקרא דקרינן יראה הל"ל: (ו) ד"ה לאשפה וכו' ליפנות כלל גם בלילה ואיכא דמקרי: (ז) בא"ד אבל השתא דעשויה: (ח) ד"ה אע"ג דגמיר וכו' דאם מצאן: (ט) בא"ד שמו עליו זה על בנו: (י) ד"ה בלא איבה וכו' לא שונא לו ול"ע וכו' שנתחדש בה מיער: (כ) בא"ד איצטריך למימר אפילו ולא אויב לו דבמשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו משום פרשה שנשנית כל"ל. ועל תיבות אפילו ולא אויב לו נ"ב פי' שונא גרע מאויב ומי לאו קרא הוה אמינא שונא דוקא אינו גולה איצטריך ולא אויב לו לאוריי דאף אינו אויב לו הלכך גולה אבל אויב אינו גולה ואין להקשות השתא דכתיב ולא אויב לו למה לי בלא איבה השתא אויב אינו גולה כל שכן שונא די"ל [והשאר חסר]: (ל) בא"ד משום פרשה שנשנית. נ"ב פי' תרתי קראי כתובי במ"ת לא שונא לו ולא איצטריכו אלא משום פרשה שנשנית [והשאר חסר]:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) סנהדרין ד., ב) נ"ק לב:, ג) עי' תוס' ב"ק לב: ד"ה מיתיבי, ד) נ"ק לב:, ה) שם לג., ו) ערכין ל:, ז) [שבת סג: וש"נ], ח) ד:, ט) ז:, ועי' שיח יצחק, י) יט ד, כ) עי' סוטה ג:, ל) במדבר לה כג.

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא מענייניה דקרא. נ"ב עיין בסנהדרין דף פא[ב] בתוס': (ב) רש"י ד"ה הא וכו' לדרך האמת הס"ד: (ג) ד"ה ומצא פרט וכו' פרט למצוי לפדות אס היתה וכו' להחזירה לו הס"ד: (ד) תוס' ד"ה היינו וכו' דאי הוה כתיב אוצר החכמה כן אז: (ה) בא"ד המתבקע קאמר והשתא ניחא וכו' דמשמע שפיר דיש אם למסורת דהיינו יראה משום דפשטיה דקרא משמע הכי דכתיב וכו' משמע יראה זכורך את פני האדון וכו' לפי המקרא דקרינן יראה הל"ל: (ו) ד"ה לאשפה וכו' ליפנות כלל גם בלילה ואיכא דמקרי: (ז) בא"ד אבל השתא דעשויה: (ח) ד"ה אע"ג דגמיר וכו' דאם מצאן: (ט) בא"ד שמו עליו זה על בנו: (י) ד"ה בלא איבה וכו' לא שונא לו ול"ע וכו' שנתחדש בה מיער: (כ) בא"ד איצטריך למימר אפילו ולא אויב לו דבמשנה תורה כתיב נמי כי לא שונא הוא לו משום פרשה שנשנית כל"ל. ועל תיבות אפילו ולא אויב לו נ"ב פי' שונא גרע מאויב ומי לאו קרא הוה אמינא שונא דוקא אינו גולה איצטריך ולא אויב לו לאוריי דאף אינו אויב לו הלכך גולה אבל אויב אינו גולה ואין להקשות השתא דכתיב ולא אויב לו למה לי בלא איבה השתא אויב אינו גולה כל שכן שונא די"ל [והשאר חסר]: (ל) בא"ד משום פרשה שנשנית. נ"ב פי' תרתי קראי כתובי במ"ת לא שונא לו ולא איצטריכו אלא משום פרשה שנשנית [והשאר חסר]:

גליון הש"ס

מתני' אם יש רשות לניזק. עי' נ"ק דף לב ע"ב תוד"ה דלא סגי: שם מה היער. לעיל ז ע"ב: גמ' הכא מענייניה. עי' סוטה דף מה ע"א:

לעזי רש"י

כלישני"א. פירוש רגב, גוש עפר:

תורה אור השלם

א) וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיַּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי: [דברים יט, ה]. ב) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹּאֵל וְהִשִּׂיגָה יָדוֹ וּמָצָא כְּדֵי גְאֻלָּתוֹ: [ויקרא כה, כו]. ג) יַסֵּר בִּנְךָ וְיַנִּיחֶךָ וְיִתֵּן מַעֲדַנִּים לְנַפְשֶׁךָ: [משלי כט, יז]. ד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת מִקְדַּשׁ יְיָ טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: [במדבר יט, כ]

ליקוטי רש"י

ליפנות. בגי אדם נפנין בה לנקביהם [בבא קמא לב:]. ומצא את רעהו ומת. שהיה מבילו מנוי שם בשעה שהריס זה הגרזן חייב פרט לממציא את עצמו דפטור זה מגלות. מה השיגה ידו מהשתא. דודאי מעיקרא כשמכרה לא היתה ידו משגת כדכתיב (ויקרא כה) כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו [ערכין ל:].

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה טו סמג עשין עה:
יג ב מיי' שם הל' יא:
יד ג ד מיי' שם הלכה ו:
טו ה ו ז מיי' שם הל' ז:
טז ח מיי' שם הלכה ח:
יז ט מיי' שם הל' ט:
יח י מיי' פי"א מהל' שמיטין הלכה יז סמג לאוין ערה:
יט כ מיי' פ"ה מהלכות רוצח הלכה ה ו סמג עשין עה:

הגהות וציונים

א] רש"א מ"ז (גליון) ועיין תוי"ט וערוך לנר: ב] בסה"מ ל"ג "אף כל רשות" (גליון): ג] רש"א מ"ז (גליון): ד] רש"א מ"ז (גליון) וכן בכת"י ליתא: ה] בכת"י ליתא תיבת "נשירת": ו] רש"א בפר"ק דסנהדרין (גליון): ז] רש"א נמי (גליון): ח] צ"ל הא דמקרי (כ"ה בתוס' ר"פ): ט] יש להוסיף אדעתיה (באה"מ, וכ"ה בתוס' ר"פ): י] נוסף עפ"י המהרש"א: כ] צ"ל פו ע"א תוד"ה מונמצא:

רבינו חננאל

והא דבעי רבי אבהו מר' יוחנן היה עולה בסולם ושמטה שליבה מתחתיו והרגה תני חדא חייב. ואוקימ' לנזיקין ואע"ג דעלייה היא לענין ניזקא חייב. ותני חדא פטור מגלות. איבעית אימא הא והא לגלות והא דקתני חייב כגון דאתלע דכיון דאתלע ולא חזי לעלייה מעיקרא ירידה היא. איבעית אימא דלא אתלע כלל והאי דקתני חייב כגון דלא מיהדק כיון דלא מיהדק לא חזי למיסק ביה ומעיקרא ירידה היא: נשמט הברזל מקתו קודם שיכה על העץ לבקעו והרג רבי אומר אינו גולה דהאי קרוב למזיד הוא שאילו לא היה רפוי לא היה נשמט. ואמרינן מאי טעמא קסבר יש אם למסורת ונשל ח) כתיב כלומר ונשל הברזל [מן העץ]. מן העץ המתבקע רבי אומר גולה וחכ"א אינו גולה. כגון שנתזה בקעת מן העץ והלכה והרגה. או נשמט הברזל. כלומר מכח הכאתו בעץ לבקעו נשמט והלך והרג ג) ואם יש לומר והלא מפורש בתחלת סנהדרין כי רבי יש אם למקרא סבירא ליה. אמר לך כתב למעלה לחטוב עצים וכתב למטה ונשל הברזל מן העץ מה העצים הכתובים למעלה העצים המתבקעין הן אף עץ הכתוב למטה מן העץ המתבקע. וחכ"א גולה מאי טעמא ונשל כתיב מכל מקום [ע"כ שייך לדף ז:] ג) אמר רב פפא האי דשדא פיסא. פי' טיט שיבש ונעשה כאבן לדיקלא ואתר תמרי ואזול תמרי וקטול לרבי דמחייב בהתזת בקעת חייב דתמרי

במקום בקעת עומדין לרבנן כח כחו הוא ופטור. אלא לרבי כח כחו היכי הוי. כגון דשדא פיסא ומחייה לגרמא ד) ואזל גרמא ומחייה לכבסא פירוש סנסני (של) תמרים ה) ואתר תמרי אזול תמרי וקטול היינו כח כחו ופטור: הזורק אבן ברשות הרבים והרג הא ודאי מזיד הוא והאי דתנן גולה אוקימנא בסותר את כותלו. ירושלמי כגון שהיה כותלו גוהה והיה סותרו לאשפה העשויה להיפנות בה בלילה ואינה עשויה להיפנות בה ביום ואיכא דמיקרי יתיב ומיפנה בה פושע לא הוי דהא אינה עשויה להיפנות בה ביום אנוס נמי לא הוי דהא איכא דמיקרי ויתיב לפיכך גולה. ת"ר ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו מיכן א"ר אליעזר בן יעקב אם משיצאת האבן מידו הוציא הלה את ראשו וקיבלה פטור. ואסיק' האי ומצא מידי דהוה מעיקרא משמע דומיא דיער והאי דכתב ומצא כדי גאולתו מידי דלא הוה מעיקרא אלא השתא איזדמן ליה דומיא דהשיגה ידו: הזורק אבן לחצרו והרג אם יש רשות לניזק ליכנס לשם גולה כו'. אבא שאול אומר מה חטבת עצים רשות אף כל רשות יצא האב המכה בנו והרב הרודה את תלמידו ושליח

ב"ד. ומקשו עליה וממאי דהאי דכתב לחטוב עצים דרשות הן דלמא חטבת עצים למערכה או עצים לעשות סוכה דאינון מצוה ואפילו הכי גולה. ודחי רבא כיון דאי מצא עצים חטובים למערכה ולסוכה [אינו חוטב] חטבת עצים דהשתא לאו מצוה היא. ואקשינן עליה אי הכי הני נמי האב לבנו והרב לתלמידו כיון דאילו גמירי לאו מצוה קא עביד בהכאתן אף בדלא גמירי אינה מצוה. ופרקינן הני אע"ג דגמירי מצוה קא עביד דכתב יסר בנך ויניחך וגו'. והדר אמר רבא לאו מילתא היא דאמרי דאפילו חטבת מצוה היא ומשום דאי מצא חטובין לאו מצוה היא למחטב השתא נמי לאו מצוה קא עביד אלא חטבת רשות היא מדכתב ואשר יבא את רעהו ביער ומשמע ואשר אי בעי עייל אי בעי לא עייל מכלל דחטבת רשות היא אבל חטבת מצוה מי סגי ליה דלא עייל. ואקשינן עליה והכתיב גבי טומאה אשר יטמא הכי נמי דטומאה דרשות היא הא אם נטמא בטומאת מצוה כגון טומאת מת מצוה הכי נמי דפטור מחיטוי וטבילה. ומשני שאני התם דכתב

חשק שלמה על ר"ח א) אפשר דט"ס הוא והכ' צריך להגקד בחירק ול"ע: ב) לפי פירוש זה אשר אחריו הלך הרמב"ם ספ"ו מהל' רוצח מדוייק לישנא דמתניתין דמן העץ המתבקע נמי אנשמט הברזל קאי: ג) כלומר אפילו אס מעצמו נשל ולא על ידי העץ: ד) גדמא. כ"ס ג"כ גירסת הערוך ערך גדס: ה) וכ"ה בערוך ערך כבס: